

Thematisch Ambtsbericht Turkije: Dienstplicht

Datum Juli 2019

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Directie Afrika / Afdeling ambtsberichten (DAF/AB)

Inhoudsopgave

Colofon	2	
Inhoudsopgave.....	3	
Inleiding	4	
1	Basisgegevens..... 5	
1.1	Plaats van strijdkrachten in de samenleving..... 5	
1.2	Basisgegevens strijdkrachten..... 7	
1.3	Relevante wetgeving	8
2	Registratie en keuring	10
2.1	Oproepsystematiek	10
2.2	Keuring	11
2.3	Identiteits- en reisdocumenten	11
3	Opkomst en Plaatsing.....	14
3.1	Mensenrechtenschendingen binnen de Turkse strijdkrachten.	14
3.2	Inzet van dienstplichtigen in gewapende conflicten.	14
4	Uitstel, vrijstelling en vervangende dienstplicht.....	17
4.1	Uitstel	17
4.2	Vrijstelling	17
4.3	Gewetensbezwaren en vervangende dienstplicht	20
5	Onttrekking aan de dienstplicht (asker kaçakçılığı)	22
5.1	Strafmaat	22
5.2	Opsporing, berechting en ten uitvoerlegging bij strafvervolgning	24
6	Bijlagen	27
6.1	Rapporten en publicaties.....	27
6.2	Nieuwsberichten	28
6.3	Websites	28

Inleiding

In dit thematisch ambtsbericht wordt de situatie in Turkije beschreven van dienstweigeraars en deserteurs uit Turkije voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van deze personen en voor de besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Turkse asielzoekers. Dit thematisch ambtsbericht richt zich met name op de periode sinds de mislukte coupoging van juli 2016 tot en met juni 2019. Het laatste algemeen ambtsbericht Turkije waarin werd bericht over de situatie van dienstplichtigen en deserteurs in Turkije, dateert van 28 juli 2013.¹

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Een overzicht van geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

In dit ambtsbericht wordt een beeld geschetst van relevante wet- en regelgeving over dienstplicht, dienstweigering alsmede desertie en ingegaan op de uitvoeringspraktijk. Bij de uitvoeringspraktijk wordt aandacht besteed aan specifieke groepen dienstweigeraars en deserteurs onder wie personen met een Turks Koerdische achtergrond.

Hoofdstuk een verstrekt basisgegevens over de Turkse strijdkrachten en de wetgeving over militaire dienst. Het tweede hoofdstuk beschrijft met name de registratie van dienstplichtigen en gaat in op identiteits- en reisdocumenten. Hoofdstuk drie behandelt de opkomst en plaatsing, waaronder de eventuele inzet van dienstplichtigen in gewapende conflicten. Het vierde hoofdstuk behandelt uitstel, afkoop en vrijstelling van dienstplicht. Ook wordt ingegaan op de positie van personen met gewetensbezwaren tegen militaire dienst. Hoofdstuk vijf behandelt de bestraffing in het geval van onttrekking aan de dienstplicht.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2013/07/31/turkije-2013-07-28>

1 Basisgegevens

1.1 Plaats van strijdkrachten in de samenleving

Sinds de regerende *Partij voor Rechtvaardigheid en Ontwikkeling, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)*, opgericht en geleid door president Recep Tayyip Erdoğan, in 2002 aan de macht kwam, stelde deze partij zich actief ten doel om civiele controle over het leger uit te oefenen. De rol van de Turkse strijdkrachten in de binnenlandse veiligheid werd aanzienlijk teruggebracht. De invloed van het leger op de politiek werd minder.² Na de mislukte staatsgreep van 2016³ zijn de Turkse strijdkrachten onder de directe controle gebracht van het ministerie voor Nationale Defensie. De Turkse regering ontsloeg in de nasleep van de mislukte staatsgreep van 2016 ongeveer veertig procent van alle generaals en admiraals. De machtige nationale veiligheidsraad en de veiligheidsuitgaven kwamen onder toezicht van burgers te staan. De universiteiten en de media werden gevrijwaard van inspecties door militairen.⁴

Het Turkse militaire apparaat richtte zich de afgelopen jaren met name op de dreiging die uitging van de burgeroorlog in Syrië en de Koerdische Arbeiderspartij (PKK).⁵ Zie verder paragraaf 3.2. De strijdkrachten beschouwen het fundamentalisme (over de definiëring hiervan is soms onenigheid met de burgerregering), separatisme (het Koerdische streven naar onafhankelijkheid) en extreem-links als belangrijkste bedreigingen van de Turkse staat. De Turkse regering is sterk tegen een autonome Koerdische regio in Irak, Syrië of Turkije.⁶

Couppoging 2016

In de periode tussen de mislukte staatsgreep in 2016 en maart 2017 ontsloeg de Turkse regering meer dan tweeëntwintigduizend officieren, militairen en militairen in opleiding wegens vermeende banden met de Gülenbeweging. In maart 2017 deelde Fikri Işık⁷, de toenmalige Turkse minister voor Nationale Defensie mee dat het ging om 6.511 officieren en 16.409 militairen en militairen in opleiding. Die laatste groep viel uiteen in 4.090 personen in opleiding aan militaire hoge scholen, 6.140 personen in opleidingscentra voor onderofficieren waaronder soldaten en korporaals en 6.179 personen van universitaire militaire opleidingsinstellingen.⁸ Daarnaast arresteerde de Turkse regering in dezelfde periode tienduizenden andere personen, op beschuldiging van het zijn van aanhanger van de Gülen-beweging, terrorisme en betrokkenheid bij de couppoging. Hieronder vielen tevens een groot aantal militairen.⁹ Ook na maart 2017 verschenen er berichten in de pers of waren er mededelingen door de Turkse overheid over arrestaties en/of veroordelingen van militairen in verband met de couppoging. De Turkse autoriteiten meldde in januari 2019 bijvoorbeeld dat ten minste 58 generaals en 629 hoge officieren waren veroordeeld tot levenslange detentie in verband met de mislukte coup en het hebben van banden met de Gülenbeweging. In januari 2019 arresteerden de Turkse autoriteiten daarnaast 63 personen op beschuldiging van betrokkenheid bij de Gülenbeweging, onder wie 46 helikopterpiloten in actieve dienst. Eerder die maand

² CIA. *The World Factbook. Turkey*. Geraadpleegd 18 maart 2019; Ahval. *Erdoğan politicising military after age of tutelage – scholar*. 18 oktober 2018.

³ Het komende algemene ambtsbericht Turkije dat naar verwachting oktober 2019 wordt gepubliceerd zal uitgebreider aandacht besteden aan de mislukte staatsgreep, de veiligheidssituatie en de mensenrechten.

⁴ Al. Jazeera. *Why Turkey's military is not what it used to be. After several corrective measures after the 2016 failed coup, the military is enjoying better ties with the government*. 5 juni 2018; Ahval. *Erdoğan politicising military after age of tutelage – scholar*. 18 oktober 2018; Volkskrant. *Gevluchte Turkse officieren over de zuiveringen na de gesmoorde coup*. 28 juni 2019.

⁵ Vertrouwelijke bron. 31 mei 2019.

⁶ CIA. *The World Factbook. Turkey*. Geraadpleegd 18 maart 2019.

⁷ James in Turkey. *The 2017 cabinet reshuffle. Who wins and who loses? A snapshot of Turkish ministers' fate as the government completes its post-referendum reshuffle*. 19 juli 2017. <http://www.jamesinturkey.com/2017-cabinet-reshuffle/>. Geraadpleegd op 22 mei 2019. De huidige minister voor Nationale Defensie is Hulusi Akar.

⁸ Stockholm Center for Freedom. *Turkish gov't expelled over 22,000 from army, military schools over alleged Gülen links*. 17 maart 2017; Vertrouwelijke bron. 31 mei 2019;

⁹ Stockholm Center for Freedom. *Turkish gov't expelled over 22,000 from army, military schools over alleged Gülen links*. 17 maart 2017.

waren meer dan honderd militairen en voormalige studenten aan militaire opleidingsinstituten gearresteerd in heel Turkije.¹⁰ Zie ook paragraaf 5.2.

Het blad Daily Sabah meldde in een artikel op 30 augustus 2017 dat de Turkse regering een *softwareprogramma* gebruikt om binnen de strijdkrachten personen te detecteren die mogelijk banden met de Gülenbeweging onderhielden. De aanwijzingen die onder meer hierbij zouden zijn gebruikt waren: plaatsingen in het buitenland, disciplinaire rapporten, snelle bevorderingen, opdrachten om studenten te werven en om onderwijsniveaus en academische taken te beoordelen.¹¹ Tot maart 2019 werd dit programma alleen binnen de marine gebruikt om bij officieren en onderofficieren aanhangers van de Gülenbeweging te vinden. Vanaf maart 2019 zou het programma ook binnen de landstrijdkrachten worden gebruikt. Het zou gaan om een programma dat gebruikmaakt van meer dan tweehonderd criteria die gebruikt worden bij het inschatten of iemand toetreedt tot een organisatie als de Gülenbeweging, aldus Al Monitor.¹² Het softwareprogramma zou binnen de marine zijn toegepast op 810.000 actieve en gepensioneerde personeelsleden en hun eerste graad verwanten. Op basis van het softwareprogramma werd aannemelijk geacht dat ongeveer 45.000 marineofficieren en onderofficieren banden hadden met de Gülenbeweging. Door middel van informatie verkregen via deze personen zouden zeshonderd geheime leiders van het netwerk zijn gevonden. Binnen de Turkse marine werden daarnaast een miljoen mobiele telefoonnummers gecontroleerd op *ByLock* verbindingen, een onlineapplicatie ontwikkeld door Gülenisten voor onderlinge communicatie. Ongeveer 1.500 personen bleken gebruik te maken van die applicatie.¹³

Turkse rechtbanken oordeelden in september 2017 dat het hebben van deze app voldoende bewijs was dat iemand een band met het Gülennetwerk had. Het onderzoek naar gebruikers van *ByLock* leidde er ook toe dat duizenden personen, onder wie personen met een militaire achtergrond, werden ontslagen en /of gearresteerd op beschuldiging van banden met de Gülenbeweging.¹⁴

De website *Kurdistan 24* maakte in september 2017 melding van een tweetal arrestaties van militairen, onder wie ten minste één dienstplichtige, op beschuldiging van het maken van propaganda voor de PKK.¹⁵ Ook een aantal

¹⁰ Al-Monitor. *Ankara rounds up more 'Gülenist' military pilots*. 30 januari 2019; TRT World. *Turkish police arrest 45 FETO-linked terror suspects*. 5 maart 2019. TRT World meldde dat arrestatiebevelen voor 30 personen waren uitgevaardigd, waaronder voor 19 militairen die een netwerk binnen de Turkse luchtmacht zouden vormen van de beweging van Gülen. De Turkse overheid noemt de beweging van Gülen de Fetullah Terrorist Organisation (FETÖ).

¹¹ Turkey Purge. *Pro-gov't daily: Turkish army develops software to identify Gülenist soldiers*. 30 augustus 2017. In dit artikel wordt gerefereerd aan een artikel in Daily Sabah van dezelfde dag. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/08/30/tskda-fetocu-tarama-programi>

¹² Al-Monitor. *Turkey's incredible algorithm designed to root out Gülenists*. 18 maart 2019. Met behulp van die criteria wordt onder meer gekeken naar de opleiding, levensstijl, carrière, evaluaties van functioneren door leidinggevendenden, familiebanden, huwelijk, dienstlocaties, gevolgde cursussen, post academische studies, onderwijs van vrouw en kinderen en financiële situatie. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/03/turkey-navys-incredible-algorithm-in-fight-against-gulen.html#ixzz5kbfD022g>

¹³ Al-Monitor. *Turkey's incredible algorithm designed to root out Gülenists*. 18 maart 2019.

¹⁴ The Verge. *How a secretive, unknown smartphone app became the center of Turkey's post-coup crackdown*. 28 februari 2018. <https://www.theverge.com/2018/2/28/17059806/turkey-overthrow-attempt-coup-bylock-app>; CBC. *'Terrifying': How a single line of computer code put thousands of innocent Turks in jail*. 19 januari 2018/ laatste update 19 juni 2018. <https://www.cbc.ca/news/world/terrifying-how-a-single-line-of-computer-code-put-thousands-of-innocent-turks-in-jail-1.4495021>; Ahval. *Turkish court orders compensation payment in 'Bylock' app case*. 14 juli 2018. CBC meldde dat een marineofficier, partner van iemand die verdacht werd van het gebruiken van de *Bylock* app, hierdoor zijn baan had verloren. Volgens Beşikçi, een digitaal forensisch expert, andere deskundigen en een advocaat werden gebruikers van een aantal andere apps zonder dat zij dat wisten via die apps gekoppeld aan de *ByLock* app. Het doel hiervan zou zijn om het opsporen van Gülenisten te bemoeilijken. Het Turkse Openbaar Ministerie liet digitale experts onderzoek doen naar deze praktijk en maakte op 27 december 2017 bekend dat 11.480 personen ten onrechte waren beschuldigd. Dit leidde tot de in vrijheidsstelling en rehabilitatie van een groot aantal personen, waaronder een gepensioneerde militair. Meer dan 11.000 personen startten schadeclaims tegen de regering. Een rechtbank in Bursa oordeelde dat de Turkse staat een compensatie van 500 TL schadevergoeding moest betalen aan een leraar voor de twee dagen dat zij gedetineerd zat in oktober 2017 nadat de *Bylock* app op haar mobiele telefoon was gevonden.

¹⁵ Kurdistan 24. *Conscript in Turkish military arrested for PKK 'propaganda'*. 27 september 2017. De informatie over de in september 2017 gearresteerde dienstplichtige zou afkomstig zijn van het Turkse Anadolu persbureau. De arrestatie vond plaats in de noordwestelijke provincie Bolu.

Turkse media maakte in 2017 en 2018 melding van arrestaties en veroordelingen van militairen in verband met vermeende PKK-sympathieën ondermeer wegens berichten op sociale media.¹⁶

1.2 Basisgegevens strijdkrachten.

De Turkse strijdkrachten (TSK) bestaan uit de landmacht (*Türk Kara Kuvvetleri*), de marine (*Türk Deniz Kuvvetleri*; waaronder de marine luchtmacht en infanterie) en de luchtmacht (*Türk Hava Kuvvetleri*). Turkije heeft het op een na grootste staande leger van de NAVO met naar schatting meer dan 615.000 personen in actieve dienst of als reservist.¹⁷ Sinds het einde van de jaren negentig is het aandeel van de beroepsmilitairen en beroepskrachten binnen de strijdkrachten sterk toegenomen tot ongeveer vijftig procent van het totaal aan manschappen in actieve dienst.¹⁸ Dienstplichtigen worden in alle onderdelen van de TSK tewerkgesteld, inclusief de gendarmerie en de kustwacht, echter niet bij elite-eenheden die ingezet worden in operaties tegen de PKK. Bij operaties in het zuidoosten van Turkije tegen de PKK worden alleen beroepsmilitairen ingezet.¹⁹

De landmacht is het grootste Turkse krijgsmachtonderdeel en bestond volgens uitspraken van de stafchef eind 2017 uit ongeveer 355.000 manschappen, onder wie ongeveer 197.000 dienstplichtigen.²⁰ Een belangrijke oorzaak van de afname²¹ van het aandeel van de dienstplichtigen in de strijdkrachten is de mogelijkheid om de dienstplicht af te kopen (zie hoofdstuk 4).²² Daarnaast speelt ook de nasleep van de mislukte coup van juli 2016 een rol, omdat in het jaar na de coup geen nieuwe dienstplichtigen zijn opgeroepen. Vanaf 2018 werden weer dienstplichtigen opgeroepen voor militaire dienst.²³

De landmacht bestaat uit vier legers (*ordu*), te weten het Eerste Leger, gelegerd in Istanbul, het Tweede Leger, gelegerd in het zuidoosten met als hoofdkwartier Malatya, het Derde Leger, gelegerd in het noordoosten met als hoofdkwartier Erzincan en het Vierde Leger (ook wel bekend onder de naam Egeïsche Leger), gelegerd aan de westkust met als hoofdkwartier Izmir.²⁴

Naast de strijdkrachten (TSK) die onder het ministerie voor Nationale Defensie vallen, is er de gendarmerie. Dienstplichtigen kunnen ook bij de gendarmerie worden geplaatst.²⁵ De gendarmerie (*general command of the gendarmerie/Jandarma Genel Komutanlığı*) valt voor zover het training en opleiding betreft onder het ministerie voor Nationale Defensie. Voor daadwerkelijke inzet ten

¹⁶ Zie maart 2017: <https://www.cnnturk.com/turkiye/pkk-propagandasi-yapan-askere-2-yil-hapis>; Januari 2018: <https://www.haberturk.com/teror-orgutu-pkk-propagandasi-yapmakla-suclanan-asker-tutuklandi-1808514>

Maart 2018: <https://www.memurlar.net/haber/737533/pkk-propagandasi-yapan-asker-hakim-karsisina-cikti.html>

Mei 2018: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/pkk-propagandasi-yapan-ere-10-ay-hapis-40829878>

¹⁷ CIA. *The World Factbook*. Turkey. Geraadpleegd 18 maart 2019; NAOC. *Professionalization of the TSK:*

'Contractual Soldiering' in Turkey. 21 mei 2016. Geraadpleegd 22 maart 2019.

¹⁸ Al-Monitor. *Turkey's paid exemption from military service system begins*. 29 november 2018.

¹⁹ Vertrouwelijke bron. 24 april 2019; vertrouwelijke bron. 31 mei 2019.

²⁰ Dit cijfer is gebaseerd op uitspraken van de stafchef. Het is belangrijk om op te merken dat deze informatie niet regelmatig kenbaar wordt gemaakt, noch makkelijk te verifiëren is. Op 2 januari 2017 verklaarde de stafchef van de landmacht d.m.v. een persbericht dat er 398.513 mensen bij de landmacht werken, waarvan 39.420 civiele medewerkers, 6.925 reservisten, 197.149 dienstplichtigen en 155.199 professionele soldaten. Geraadpleegd op 7 maart 2019: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/tskdaki-asker-sayisi-aciklandi,nxg9WniFLUWXrWZ9ymj2Aw>; cijfers komen overeen met gegevens van Global Firepower, 2018. Geraadpleegd op 07-03-2019:

https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=turkey

²¹ Het algemeen ambtsbericht Turkije van juli 2001 sprak over 495.000 manschappen, waarvan 462.000 dienstplichtigen (p. 5).

²² NAOC. *Professionalization of the TSK: 'Contractual Soldiering' in Turkey*. 21 mei 2016. Geraadpleegd op 07-03-2019: <http://natoassociation.ca/turkeys-military-service/>

²³ Vertrouwelijke bron. 7 maart 2019. In het algemeen ambtsbericht Turkije, dat naar verwachting in het najaar van 2019 wordt gepubliceerd, zal de coup poging van juli 2016 en de nasleep ervan worden besproken; vertrouwelijke bron. 31 mei 2019

²⁴ Hierarchy Structure (5 december 2017). *Military Hierarchy of Turkey*. Geraadpleegd op 07-03-2019: <https://www.hierarchystructure.com/military-hierarchy-of-turkey/>

²⁵ Al-Monitor. *Turkey's paid exemption from military service system begins*. 29 november 2018. Al Monitor stelt dat de gendarmerie 176.000 manschappen telt; FIEP: International Association of Gendarmeries and Police Forces with Military Status. *The gendarmerie of the Turkish republic*. Geraadpleegd 23 april 2019.

behoefte van de veiligheid en de openbare orde valt de gendarmerie onder het ministerie van Binnenlandse Zaken.²⁶

1.3 Relevante wetgeving

De regels en procedures voor de dienstplicht staan vermeld in de Wet op de Militaire Dienst (wet 1111 uit 1927 en in de Wet op de Reserveofficieren en reserve militair personeel (wet 1.076)) in overeenstemming met artikel 72 van de Turkse grondwet.²⁷ In ministeriële circulaire's zijn de regels en procedures vastgelegd voor vrijstelling van militaire dienst in ruil voor een financiële bijdrage of een andere vorm van compensatie, en het ontslag uit militaire dienst in ruil voor het werken in andere overheidsinstanties (zie ook hoofdstuk 4, paragraaf 4.2 over rechters).²⁸

In de artikelen 2, 25 en 26 van de Turkse Wet op de Militaire Dienst is vastgelegd dat iedere man in Turkije dienstplichtig is en zich moet laten registreren vanaf 1 januari van het jaar waarin hij twintig wordt. De militaire dienstplicht geldt niet voor vrouwen. Een dienstplichtige man is dienstplichtig tot 1 januari van het jaar waarin hij 41 wordt. In het geval van mobilisatie kunnen mannen opgeroepen worden voor militaire dienst tot hun vijftenzestigste jaar.²⁹ Turkse mannen die legaal in het buitenland verblijven zijn dienstplichtig vanaf het jaar waarin zij negentien worden, tot het einde van het jaar waarin zij 38 worden.³⁰

Mannen die vrijwillig in de strijdkrachten dienst nemen, kunnen dat doen vanaf hun achttiende levensjaar. Turkse vrouwen kunnen vrijwillig in het Turkse leger dienen als onderofficier of officier en zijn in dat geval tot hun eenenveertigste levensjaar oproepbaar als reservist.³¹

Tot 2014 bedroeg de normale dienstplichtperiode vijftien maanden.³² Daarna werd de maximale dienstplichtperiode verkort tot twaalf maanden.³³ In het dienstplichtsysteem zoals gehanteerd tot de wetwijziging van 26 juni 2019 zijn er verschillende varianten. Voor personen met twee jaar beroepsopleiding of een laag opleidingsniveau geldt de maximale dienstplichtperiode van twaalf maanden. Voor dienstplichtigen met vier jaar middelbare school en hoger geschoolden gelden twee varianten: of twaalf maanden als officier (Derde Luitenant), of een verkorte dienstplicht van zes maanden als onderofficier.³⁴ Hierop bestaan geen

²⁶ <http://www.jandarma.gov.tr/> Global Security. Geraadpleegd 12 mei 2019; *Gendarmerie General Command /Jandarma Genel Komutanlığı*. <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/tu-gendarmerie.htm>. Geraadpleegd 23 april 2019. De commando-eenheden en de luchtmacht van de gendarmerie worden niet door het Ministerie van Binnenlandse Zaken, maar door het Ministerie voor Nationale Defensie aangestuurd.

²⁷ *Turkey: Law No. 1111 of 1927, Military Law*. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b4d020.html>; De Turkse Wet op de Militaire Dienst (wet 1111). <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.3.1111&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=1111&Tur=1&Tertip=3&No=1111>

²⁸ Permanent Mission of the republic of Turkey to the OSCE. *Questionnaire on the code of conduct on politico-military aspects of security*. Pagina 13. <https://www.osce.org/forum-for-security-cooperation/333126?download=true>.

²⁹ Vertrouwelijke bron. Pagina 1. 7 maart 2019; CIA. *The World Factbook. Turkey*. Geraadpleegd 18 maart 2019; Permanent Mission of the republic of Turkey to the OSCE. *Questionnaire on the code of conduct on politico-military aspects of security*. Pagina 20; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. Pagina 7 en 12. September 2018.

³⁰ Vertrouwelijke bron. Pagina 1. 7 maart 2019; vertrouwelijke bron. 24 april 2019. Dit is beleid, geen wet.

³¹ CIA. *The World Factbook. Turkey*. Geraadpleegd 18 maart 2019; Permanent Mission of the republic of Turkey to the OSCE. *Questionnaire on the code of conduct on politico-military aspects of security*. Pagina 19 en 20. Maar 2017 bedroeg het totaal aantal vrouwelijke onderofficieren en officieren 1.069 personen, uitgezonderd vrouwen die bij de kustwacht en jandarma werkzaam zijn.

³² Ministerie van Buitenlandse Zaken. *Algemeen ambtsbericht Turkije*. 28 juli 2013. Pagina 46.

³³ Immigration and Refugee Board of Canada. *Turkey: Military service, both compulsory and voluntary, including requirements, length, alternatives and exemptions; consequences of draft evasion and conscientious objection (2011-May 2014)* 4 juni 2014. De bron verwijst hierbij naar berichten in de media: Today's Zaman van 25 oktober 2013 en AFP van 21 oktober 2013.

³⁴ Wet op de Militaire Dienst Art. 5; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. Pagina 13. September 2018; Immigration and Refugee Board of Canada. *Turkey: Military service, both compulsory and voluntary, including requirements, length, alternatives and exemptions; consequences of draft evasion and conscientious objection (2011-May 2014)* 4 juni 2014. Deze bron geeft aan dat volgens verschillende media de duur van de militaire dienstplicht vanaf 1 januari 2014 van 15 naar 12 maanden was teruggebracht (ANSA 2 januari 2014; Today's Zaman 25 oktober 2013; AFP 21 oktober 2013); Permanent Mission of the republic of Turkey

uitzonderingen, buiten de algemeen geldende uitstel-, vrijstellings- en afkoopregelingen.³⁵ Zie ook paragraaf 4.2 voor informatie over de wetwijziging.

De Turkse wet kent geen mogelijkheid tot vervangende dienstplicht voor gewetensbezwaarden (*vicdani retçi*). Iemand die zich onttrekt aan dienstplicht wordt beschouwd als een dienstweigeraar en kan op die grond worden bestraft (zie hoofdstuk 5).

to the OSCE. *Questionnaire on the code of conduct on politico- military aspects of security*. Pagina 14.
<https://www.osce.org/forum-for-security-cooperation/333126?download=true>.

³⁵ Vertrouwelijke bron. Pagina 1. 7 maart 2019.

2 Registratie en keuring

Elk jaar worden ongeveer 300.000 mannen in de leeftijd van twintig jaar opgeroepen voor militaire dienst. Volgens gegevens van de Turkse overheid uit 2018 hebben in totaal 1,9 miljoen jonge mannen uitstel gekregen van militaire dienst vanwege hun studie. Drie miljoen andere mannen hebben uitstel gevraagd om andere redenen. Ongeveer 650.000 mannen worden door de Turkse overheid beschouwd als ontduikers van de militaire dienst en zijn daarmee in overtreding van de wet.³⁶ Een uitzondering vormde 2017, het jaar na de coup poging, toen de Turkse overheid geen nieuwe dienstplichtigen opriep zich te registreren (zie paragraaf 1.2). In 2017 werden ook geen beroepsmilitairen aangenomen.³⁷ Slechts een klein aantal dienstplichtigen in Turkije geeft openlijk aan dienst te weigeren (zie paragraaf 4.3).³⁸

2.1 Oproepsystematiek

Het ministerie voor Nationale Defensie verspreidt de oproep tot dienstplicht via de Turkse staatsradio en -televisie. Iedereen die dat jaar voor het eerst dienstplichtig is wordt opgeroepen, samen met degenen die het jaar ervoor een tijdelijke vrijstelling of uitstel ontvingen. Dienstplichtigen ontvangen voor de registratie geen persoonlijke oproep. Iedereen die zijn dienstplicht heeft vervuld blijft reservist tot aan de beschreven bovengrens.³⁹

Men wordt verwacht aan de oproep gehoor te geven door zich met de noodzakelijke documenten te presenteren bij een van de militaire registratiekantoren, of in geval men in het buitenland woont, bij het Turkse consulaat of de ambassade.⁴⁰

In de wet wordt onderscheid gemaakt tussen drie soorten onttrekking aan de dienstplicht: onttrekking aan de registratie/keuring (*yoklama kaçakçılığı*), onttrekking aan de opkomst (*bakaya*), en desertie (*firar*).⁴¹

De militaire autoriteiten sturen, indien een persoon niet heeft gereageerd op de algemene oproep om zich te laten registreren en keuren voor militaire dienst, een oproep naar het adres van de betreffende persoon met de mededeling dat betrokkene als dienstplichtontduiker wordt beschouwd en zich alsnog moet melden bij de militaire autoriteiten om de relevante procedures af te ronden.⁴² Als de registratie en keuring van betrokkene nog altijd niet heeft plaatsgevonden op het moment dat de andere dienstplichtigen uit datzelfde jaar moeten aantreden is er sprake van een delict.

Op het moment dat dienstplichtontduiking wordt geconstateerd, worden de persoonsgegevens van betrokkene via de militaire autoriteiten doorgestuurd aan

³⁶ Al Monitor. *Young Turks with enough cash seek to skip military service*. 4 juli 2018.

³⁷ Vertrouwelijke bron. 31 mei 2019.

³⁸ War Resisters' International. *Silent / invisible Resistance to Turkish Military*. 10 oktober 2018; vertrouwelijke bron. 28 juni 2019. Deze bron schatte het totaal aantal dienstweigeraars op gewetensgronden in Turkije op vierhonderd honderd personen. Slechts enkelen van hen verklaarden zich openlijk dienstweigeraar wegens gewetensbezwaren.

³⁹ Vertrouwelijke bron. Pagina 1 en 2. 7 maart 2019.

⁴⁰ Vertrouwelijke bron. Pagina 1. 7 maart 2019: zie artikel 2, 25 en 26 van de Wet op de Militaire Dienst (wet 1111): http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1_3_1111.pdf. Artikel 26 geeft als benodigde documenten aan: het geboortebewijs en een document van de middelbare school, in het geval de opgeroepen persoon op een middelbare school zat.

⁴¹ Wet op de Militaire Dienst, art 89

⁴² Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. Pagina 23 en 24. September 2018; Immigration and Refugee Board of Canada. *Turkey: Military service, both compulsory and voluntary, including requirements, length, alternatives and exemptions; consequences of draft evasion and conscientious objection (2011-May 2014)* 4 juni 2014. Paragraaf 3: draft process; Wet op de Militaire Dienst. Artikel 30; vertrouwelijke bron. 31 mei 2019 Er wordt niet één procedure gehanteerd om iemand te informeren dat deze als ontduiker van de dienstplicht wordt beschouwd. Het militaire strafrecht en de wet op de dienstplicht geven geen aanwijzingen hoe de kennisgeving plaatsvindt; tussenkomst van de mukhtar is geen gegeven in alle situaties.

politie en/of gendarmerie. Zij proberen betrokkene vervolgens op te sporen en aan te houden. In de regel wordt men bij aanhouding naar het militaire registratiekantoor gebracht, waarna, eventueel na betaling van een boete als er sprake is van een delict, men alsnog moet dienen. In Turkije wordt het concept van gewetensbezwaar niet erkend; degenen die op basis hiervan de dienstplicht weigeren, worden derhalve behandeld als dienstplichtweigeraars.⁴³ De informatie uit het arrestatiebevel wordt opgenomen in het zogenaamde *Genel Bilgi Toplama Sistemi*, het algemene Informatieverzamelingssysteem.⁴⁴ Zie verder paragraaf 2.3 en hoofdstuk 5.

2.2 Keuring

Bij de keuring worden gezondheidstoestand, opleidingsniveau, speciale vaardigheden zoals talenkennis en beroep van de dienstplichtige geïnventariseerd. Het militair registratiekantoor verstuurt aan de dienstplichtige een schriftelijke kennisgeving dat men bij het kantoor informatie over de opkomst kan ophalen. Die informatie over de opkomst kan een dienstplichtige tegenwoordig ook digitaal opzoeken (zie hoofdstuk 3, eerste paragraaf).⁴⁵ Zie ook hoofdstuk 4 onder vrijstelling van militaire dienst.

2.3 Identiteits- en reisdocumenten

In de wetgeving wordt geen melding gemaakt van het specifieke moment waarop bepaalde documenten gerelateerd aan de opkomst worden verstrekt aan dienstplichtigen. De enige verwijzing is dat tijdens de dienstplicht een militair identiteitsbewijs, *askerlik cüzdanı*, zal worden versterkt.⁴⁶

Bekend is dat nadat iemand voor militaire dienst is goedgekeurd, hij van het militaire registratiekantoor een schriftelijke kennisgeving ontvangt waarin staat dat hij de documenten betreffende zijn registratie en opkomst op dat kantoor kan komen ophalen. In deze documenten staat ook aan welke eenheid men is toegewezen en bij welk opleidingscentrum men zich moet melden voor de militaire basisopleiding.⁴⁷ Het militaire identiteitsbewijs is het officiële identiteitsbewijs voor leden van de Turkse strijdkrachten.⁴⁸ Leden van de strijdkrachten zijn verplicht om altijd hun militaire identiteitsbewijs, de *askerlik cüzdanı* bij zich te dragen, ook als ze burgerkleding aan hebben. Dienstplichtigen ontvangen de *askerlik cüzdanı* tijdens (over het algemeen aan het begin van) de vervulling van hun militaire dienstplicht.⁴⁹

Er is geen juridische bepaling die het onmogelijk maakt om een paspoort te verkrijgen tijdens de periode waarin men dienstplichtig is, behalve wanneer men *tijdens* de vervulling van de dienstplicht deserteert.⁵⁰ Het aanvragen van een paspoort verloopt via de normale procedure: Turkse onderdanen kunnen via het ministerie voor Binnenlandse Zaken een afspraak maken bij een registratiekantoor van het ministerie van Binnenlandse Zaken bij hen in de buurt.⁵¹

Het *Genel Bilgi Toplama Sistemi*, het algemene Informatieverzamelingssysteem, is gekoppeld aan de instanties die paspoorten afgegeven maar ook aan bijvoorbeeld politiedatabestanden. Hierdoor kunnen dienstplichtontduikers en deserteurs in

⁴³ <https://randevu.nvi.gov.tr/> geraadpleegd 7 maart 2019. Vertrouwelijke bron. 12 juni 2019.

⁴⁴ Immigration and Refugee Board of Canada. *Turkey: Military service, both compulsory and voluntary, including requirements, length, alternatives and exemptions; consequences of draft evasion and conscientious objection (2011-May 2014)* 4 juni 2014. Paragraaf 3: draft process.

⁴⁵ Artikel 24 en 25 van de Wet op de Militaire Dienst (wet 1111); vertrouwelijke bron. 31 mei 2019.

⁴⁶ Vertrouwelijke bron. 24 april 2019.

⁴⁷ Vertrouwelijke bron. Pagina 2. 7 maart 2019.

⁴⁸ Wet op de Gewapende Turkse Strijdkrachten en Interne Diensten, art. 34(a).

⁴⁹ Vertrouwelijke bron. Pagina 2. 7 maart 2019.

⁵⁰ Vertrouwelijke bron. Pagina 2. 7 maart 2019; vertrouwelijke bron. 12 juni 2019.

⁵¹ <https://randevu.nvi.gov.tr/> geraadpleegd 7 maart 2019.

verschillende situaties aangehouden worden zoals bijvoorbeeld aan de grens, bij verkeerscontroles of na registratie in een hotel.⁵²

Een constitutioneel amendement uit 2010 schiep de mogelijkheid voor dienstplichtigen om legaal uit te reizen. De strekking is dat de vrijheid van Turkse onderdanen om het land te verlaten, slechts mag worden ingeperkt op basis van de beslissing van een rechtbank, naar aanleiding van een crimineel onderzoek of strafrechtelijke vervolging.⁵³ Zie ook paragraaf 2.1.

Bij verlies van de Turkse nationaliteit wordt ook het burgerschap verloren en kan men niet in het leger dienen.⁵⁴

Onder de noodtoestand, ingesteld na de coupoging van juli 2016, zijn een groot aantal decreten gepubliceerd op basis waarvan mensen zijn ontslagen en allerlei rechten en vergunningen zijn ontnomen alsmede instituties en organisaties zijn opgeheven.⁵⁵ Decreet 692 van 14 juli 2017 bijvoorbeeld betreft het intrekken van allerlei rechten en vergunningen, waaronder intrekking van het paspoort, van (voormalige) overheidsfunctionarissen beschuldigd van lidmaatschap van een terroristische organisatie en/of ondermijnen van de nationale veiligheid.⁵⁶ Via dit specifieke decreet werden 7.395 personen uit hun ambt gezet en hun paspoorten ingetrokken.⁵⁷ Op basis van deze en andere decreten⁵⁸ werden in de nasleep van de coupoging minstens 155.350 paspoorten ingetrokken.⁵⁹

Presidentieel decreet 673 voorzag per 1 september 2016 in de wettelijke mogelijkheid om paspoorten van partners in te trekken. Berichten over het intrekken van paspoorten van partners zijn bekend, over exacte aantallen is echter geen informatie voorhanden.⁶⁰ De Mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa sprak zorgen uit over het automatisch intrekken van paspoorten van familieleden van personen tegen wie een strafrechtelijk onderzoek liep in nasleep van de coupoging.⁶¹

In geval van confiscatie van het paspoort kan men wel opgeroepen worden voor militaire dienst. Op 22 juni 2017 vaardigde de Turkse overheid decreet nummer 691 uit waarmee een artikel aan de Wet op de Militaire Dienst werd toegevoegd: "Degenen die verplicht zijn tot militaire dienst en wier lidmaatschap en/of verbinding met een terreurorganisatie is vastgesteld, zullen dienstplicht vervullen op basis van de standaarden en criteria bepaald door het ministerie voor Nationale Defensie". Dat

⁵² Vertrouwelijke bron. 31 mei 2019

⁵³ <http://www.judiciaryofturkey.gov.tr/Current-version-of--Constitution-of-the-Republic-of-Turkey--including-latest--amendments>. Artikel 23 Grondwet, amendement d.d. 7 mei 2010, Act No. 5982. Geraadpleegd 24 april 2019.

⁵⁴ Vertrouwelijke bron. Pagina 8. 7 maart 2019; Wet op de Militaire Dienst. Artikel 1. "Every male Turkish citizen is obliged to perform his military service in accordance with this law".

⁵⁵ Council of Europe. Commissioner for human rights. Memorandum on the human rights implications of the measures taken under the state of emergency in Turkey. CommDH (2016)35. 7 oktober 2016.

<https://rm.coe.int/16806db6f1>; IHOP. Human Rights Joint Platform. 21 July 2016- 20 March 2018. *State of emergency in Turkey. Updated situation report*. 17 april 2018; De noodtoestand werd op 18 juli 2018 beëindigd. BBC. *Turkey ends state of emergency after two years*. 18 juli 2018.

⁵⁶ Decreet 692 onder de noodtoestand van 14 juli 2017. Artikel 3 gaat in op rechten en vergunningen van gepensioneerde militairen. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170714M1-1.htm>

⁵⁷ IHOP. Human Rights Joint Platform. 21 July 2016- 20 March 2018. *State of emergency in Turkey. Updated situation report*. 17 april 2018. Pagina 25.

⁵⁸ Council of Europe. European commission for democracy through law (Venice Commission). *Turkey extracts emergency decree laws. Nos KHK/668, 670, 671, 675, 677, 679, 680, 683, 685, 685, 687*. Opinion no.872/2016. CDL-REF (2017)011. 20 februari 2017. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2017\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2017)011-e)

⁵⁹ <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-interior-ministry-reinstates-155-350-passports-135000>, <https://ahvalnews.com/passports/turkey-reinstates-over-150000-cancelled-passports>, <https://www.amnesty.nl/content/uploads/2017/05/No-End-In-Sight-ENG.pdf?x82182>.

⁶⁰ <https://www.foxnews.com/world/turkey-crackdown-leaves-some-terminally-ill-patients-banned-from-seeking-healthcare-abroad>; Huffpost. *How the Turkish government cancels the passports of its critics. Updated 10 June 2017*. Geraadpleegd 31 mei 2019; [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2016\)061-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)061-e) Pagina 10.

⁶¹ ARC. *Asylum Research Consultancy. Turkey Country Report*. 15 december 2016. https://www.ecoi.net/en/file/local/1253794/1226_1481885250_58529e5b4.pdf; Council of Europe. Commissioner for human rights. *Memorandum on the human rights implications of the measures taken under the state of emergency in Turkey*. CommDH (2016)35. 7 oktober 2016. <https://rm.coe.int/16806db6f1>

decreet gaf de overheid het recht om personen die beschuldigd werden van lidmaatschap van terroristische organisaties of die hiermee banden onderhielden onmiddellijk in te lijven voor militaire dienst. Of dit decreet in de praktijk werd toegepast, kon niet worden vastgesteld.⁶²

⁶² European Bureau for Conscientious Objection. *Annual report conscientious objection in Europe 2017*. 10 december 2017. Pagina 33; Vertrouwelijke bron. Pagina 8. 7 maart 2019. Het betreft Decree 691, artikel 2. Van 22 juni 2017. Uit deze bepaling kan worden afgeleid dat de autoriteiten aan de ene kant een veiligheidsmaatregel wilden inbouwen om leden van bepaalde organisaties uit het leger te weren, terwijl ook duidelijk is dat zij toch gebonden blijven aan de dienstplicht, en dus zouden kunnen worden ingezet; Vertrouwelijke bron. 24 april 2019; War Resisters' international. *Turkey: New Executive Decree threatens conscientious objectors*. 8 oktober 2017. <https://www.wri-irg.org/en/story/2017/turkey-new-executive-decree-threatens-conscientious-objectors>

3 Opkomst en Plaatsing

Het *Directorat-General (DG) Drafting Services (ASAL)* van het ministerie voor Nationale Defensie is verantwoordelijk voor de planning van de inzet van dienstplichtigen. Over de criteria of het systeem dat wordt gebruikt binnen dit DG voor de bepaling van de inzet is geen nadere informatie bekend. Er is geen sprake van beleid of regelgeving op grond waarvan jongere broers hun militaire dienstplicht moeten vervullen in gebieden waar oudere broers niet eerder hebben gediend.⁶³ De informatie over de opkomst zoals locatie en datum kan door de dienstplichtige worden ingezien in de militaire districtsregistratiekantoren, en kan tegenwoordig ook door de dienstplichtige worden opgevraagd via het online overheidsaccount (*E-Devlet*, via www.turkiye.gov.tr).⁶⁴

Dienstplichtigen kunnen geen bezwaar maken tegen hun plaatsing, behalve op grond van gezondheidsklachten.⁶⁵

3.1 Mensenrechtenschendingen binnen de Turkse strijdkrachten.

Volgens mediaberichtgeving ondergingen sommige dienstplichtigen een zware ontgroening, lichamelijke mishandeling en marteling, in een enkel geval met zelfmoord als gevolg.⁶⁶ Turkse media berichtten in 2012 en 2013 over het groot aantal zelfmoorden binnen de Turkse strijdkrachten. In maart 2015 gaf de Turkse minister voor Nationale Defensie opdracht aan een militaire academie om hier onderzoek naar te doen. De Turkse overheid wees als preventieve maatregel iedere militair een 'buddy' toe om te helpen om te gaan met eventuele problemen.⁶⁷ Recente cijfers over aantallen zelfmoorden binnen de Turkse strijdkrachten zijn niet voorhanden.

Fethi Aydemir, een Koerdisch sprekende dienstplichtige soldaat werd in mei 2018 door zijn meerderen zwaar mishandeld in de provincie Van toen hij in het Koerdisch zong. Hij liep ernstig letsel op aan zijn gezicht en aan zijn inwendige organen. In een ander incident in de provincie Gaziantep werd een soldaat door andere soldaten aangevallen omdat hij in zijn smartphone een foto had van Selahattin Demirtas, de gedetineerde leider van de pro-Koerdische Democratische Volkspartij (HDP).⁶⁸

3.2 Inzet van dienstplichtigen in gewapende conflicten.

De Turkse wetgeving maakt geen onderscheid tussen personen van verschillende etniciteit. Dit geldt ook voor de regels rondom de dienstplicht en rekrutering. Het is

⁶³ Vertrouwelijke bron. Pagina 2 en 9. 07-03-2019; de afkorting ASAL staat voor Askeralma Daire Baskanligi.

⁶⁴ Vertrouwelijke bron. Pagina 2. 7 maart 2019; <https://www.turkiye.gov.tr>. E-devlet: e-government gateway. Geraadpleegd 26 april 2019; vertrouwelijke bron. 31 mei 2019. E-Devlet is een soort Digid. Met andere woorden als men de benodigde gegevens uit handen geeft kan iemand anders inloggen. Nodig zijn: ID nummer/paspoort nummer, het wachtwoord voor het systeem dat wordt aangemaakt bij de eerste keer inloggen.

⁶⁵ Vertrouwelijke bron. Pagina 9. 7 maart 2019.

⁶⁶ US Department of State. *Turkey 2018 human rights report*. 20 April 2018. Pagina 6.

⁶⁷ Al Monitor. *Suicides Add to Turkish Army's Troubles*. 28 januari 2013; Hürriyet Daily News. *Military academy to investigate suicide among Turkish soldiers*. 24 februari 2015. De krant verstrekke de volgende gegevens: Tussen 2002 en het eerste kwartaal van 2013 pleegden 983 soldaten zelfmoord, aldus de Turkse minister voor Nationale Defensie. Tussen 2 januari 2012 en 15 juli 2013 overleden volgens het Ministerie voor Nationale Defensie 166 soldaten. Ongeveer 108 van hen pleegden zelfmoord; het aantal personen dat omkwam door schotwonden als gevolg van ongelukken was 40; Daily Sabah. *More Turkish soldiers died from suicide than combat in 10 years: Panel*. 14 maart 2015.

⁶⁸ US Department of State. *Turkey 2018 human rights report*. 20 April 2018. Pagina 6; Kurdistan 24. *Conscript in Turkish army 'lynched' for singing in Kurdish, MPs say*. 10 mei 2018. De Turkse HDP-parlementariër Lezgin Botan stelde vragen over de zware mishandeling van Fethi Aydemir aan de Turkse minister voor Nationale Defensie. Hij gaf hierbij aan dat dienstplichtigen het risico lopen op arrestatie, gevangenschap, geweld, lastiggevallen worden, beledigingen of discriminatie enkel en alleen omdat ze naar Koerdische muziek luisteren, zingen of in het Koerdisch praten of bellen met familieleden die geen Turks spreken; De Telegraaf. *Turkse politicus Demirtas blijft vastzitten*. 4 december 2018. In november 2018 eiste het EVRM de invrijheidstelling van Demirtas.

dus mogelijk dat een Turkse dienstplichtige van Koerdische origine wordt ingezet in een provincie waar de meerderheid van de bevolking Koerdisch is. Er is geen beleid waarbij Turks-Koerdische dienstplichtigen worden ingezet om te vechten tegen de Turks-Koerdische strijders. Het leger is enkele jaren geleden gestopt met de inzet van dienstplichtigen bij gevechtshandelingen. De militaire operaties worden uitgevoerd door beroepsmilitairen, zowel in het zuidoosten van Turkije als in Irak en Syrië. Waar dit nog wel het geval kon zijn in de jaren 1990 en vroege jaren 2000, worden dienstplichtigen tegenwoordig niet meer ingezet in actieve conflicten of bij militaire operaties, inclusief contra-terrorisme operaties.⁶⁹ Ook de ngo *NATO Association of Canada (NAOC)* geeft aan dat de strijdkrachten in de grensgebieden grotendeels bestaan uit beroepsmilitairen, die getraind zijn voor deze gebieden met hoge veiligheidsrisico's.⁷⁰ Volgens *Daily Sabah Turkey* heeft Turkije het aantal dienstplichtigen met name verminderd in gevaarlijke (grens) gebieden waar contra-terrorisme operaties worden uitgevoerd.⁷¹

Zuidoost Turkije

In juli 2015 eindigde een tweeënehalf jaar durend staakt-het-vuren tussen de Turkse strijdkrachten en de Koerdische Arbeiderspartij (PKK). Turkije, de Verenigde Staten en de EU beschouwen de PKK als een terroristische organisatie. De gewapende strijd die al bijna vier decennia duurt kwam daarmee in een nieuwe fase met veel slachtoffers blijkens informatie van de ngo *International Crisis Group (ICG)*. In de eerste helft van 2016 vonden gewelddadige confrontaties plaats in een aantal stedelijke gebieden in het in meerderheid door Koerden bewoonde zuidoosten van Turkije. De strijd heeft zich sindsdien verplaatst naar het platteland van het zuidoosten. Ook was sprake van een aantal bloedige aanslagen in de grootste steden van Turkije.⁷² Nadat de vredesbesprekingen tussen de Turkse regering en de Koerdische Arbeiderspartij (PKK) in het voorjaar van 2016 vastliepen, is er geen voortgang meer bereikt bij het vinden van een politieke oplossing voor dit conflict.⁷³

De ICG registreerde vanaf 20 juli 2015 tot aan 6 mei 2019 ten minste 4.280 slachtoffers die omkwamen als gevolg van gewapende confrontaties en terreuraanslagen, van wie 464 burgers, 1.140 leden van de Turkse veiligheidsstrijdkrachten, 2.453 militante PKK-aanhangers en 223 personen van wie niet vastgesteld kon worden of het burgers betrof dan wel PKK-militanten. De meeste slachtoffers kwamen om in de winter van 2015/2016 toen de strijd zich concentreerde in een aantal stedelijke districten in het zuidoosten die merendeels door Koerden worden bewoond. De 1.140 dodelijke slachtoffers van de Turkse veiligheidsstrijdkrachten omvatten 741 soldaten, 294 politieagenten en 105 dorpswachten (milities bestaand uit bewapende etnische Koerden gefinancierd door de Turkse staat).⁷⁴ In onder meer Diyarbakir, de onofficiële hoofdstad van het Koerdische deel van Turkije in het zuidoosten en waar de pro-Koerdische HDP-partij

⁶⁹ Vertrouwelijke bron. 25 juni 2019; vertrouwelijke bron. Pagina 8. 7 maart 2019. De *International Crisis Group* onderzocht uit welke plaatsen de leden van de Turkse veiligheidstroepen, die sneuvelden in de strijd tegen de PKK sinds 2015, vandaan kwamen. Hoewel de harde data ontbreekt (niet met zekerheid kan worden gesteld dat het ging om Turkse soldaten, of Koerdisch-Turkse soldaten), suggereert de data dat de meeste gesneuvelde militairen *niet* uit het zuidoosten van Turkije kwamen. <https://www.crisisgroup.org/content/turkeys-pkk-conflict-visual-explainer#6>; vertrouwelijke bron. 31 mei 2019. Het is niet uit te sluiten dat een Koerdische Turk, of iedere andere dienstplichtige van een bepaalde afkomst, zou kunnen worden geplaatst in een kazerne in het zuidoosten. Gevechtsoperaties worden uitgevoerd door beroepsmilitairen. Alleen beroepsmilitairen zijn actief in Syrië en Irak; Daily Sabah. Turkey. *Over half a million Turkish citizens apply for paid military exemption. 15 september 2018.* <https://www.dailysabah.com/turkey/2018/09/15/over-half-a-million-turkish-citizens-apply-for-paid-military-exemption>

⁷⁰ NAOC. Professionalization of the TSK: 'contractual soldiering' in Turkey. Mei 2016.

⁷¹ Daily Sabah Turkey. *A professional army not far away as conscription times set to shorten.* 19 februari 2019.

⁷² International Crisis Group. Turkey's PKK conflict: a visual explainer. Geraadpleegd 27 maart 2019. <https://www.crisisgroup.org/content/turkeys-pkk-conflict-visual-explainer>

⁷³ Vertrouwelijke bron. 26 september 2018.

⁷⁴ International Crisis Group. Turkey's PKK conflict: a visual explainer. Geraadpleegd 27 maart 2019. <https://www.crisisgroup.org/content/turkeys-pkk-conflict-visual-explainer>. ICG geeft op haar website een toelichting over de door haar gehanteerde onderzoeksmethodologie en de geraadpleegde bronnen; Ahval. *Turkey gives firearms licenses to village guards.* 12 oktober 2018. <https://ahvalnews.com/village-guards/turkey-gives-firearms-licenses-village-guards>. De dorpswachten werden al sedert 1985 ingesteld op het platteland door de Turkse overheid ter ondersteuning van de strijdkrachten in hun strijd tegen de PKK. De PKK bestrafte of doodde sommige dorpswachten wegens hun activiteiten.

veel steun geniet, vonden eind 2015 en begin 2016 felle gevechten plaats. Bij die gevechten tussen PKK-militanten en Turkse strijdkrachten werd een deel van de oude binnenstad (*Sur*) vernield en daarna met de grond gelijk gemaakt door de Turkse overheid.⁷⁵ Op 4 oktober 2018 vond de meest dodelijke aanslag sinds twee jaar plaats waarbij acht Turkse soldaten werden gedood door een bermbom.⁷⁶ De *International Crisis Group* meldde dat over geheel 2018 er zeshonderd doden vielen als gevolg van de gewapende strijd in zuidoost Turkije, waarvan 459 gewapende PKK-opposanten, 124 leden van de veiligheidsstrijdkrachten en 17 burgers. In de eerste vijf maanden van 2019 vielen er 74 doden als gevolg van het conflict in deze regio, waarvan 47 gewapende PKK-opposanten en 27 leden van de veiligheidsstrijdkrachten.⁷⁷

⁷⁵ Vertrouwelijke bron. 25 februari 2019.

⁷⁶ Vertrouwelijke bron. 2 november 2018; Hürriyet. Daily news. *8 Turkish soldiers killed in PKK attack*. 4 oktober 2018.

⁷⁷ International Crisis Group. *Turkey's PKK Conflict: A Visual Explainer*. Geraadpleegd 5 juni 2019. <https://www.crisisgroup.org/content/turkeys-pkk-conflict-visual-explainer>

4 Uitstel, vrijstelling en vervangende dienstplicht

De Turkse wet- en regelgeving maakt alleen een uitzondering op de dienstplicht voor degenen die ziek of gehandicapt zijn, alsmede voor dienstplichtigen van wie een broer in militaire dienst als gevolg van oorlogsgeweld is omgekomen. Daarnaast is het in de praktijk mogelijk om vrijstelling te krijgen als men aangeeft homoseksueel te zijn.

4.1 Uitstel

Uitstel van militaire dienstplicht kan worden verkregen op basis van wet 1111, artikel 35:

- Op verzoek wegens onmisbaarheid als men werkt voor de overheid, (defensie)industrie, of als sport professional (artikel 35 e);
- Indien men nog studeert, in dat geval vragen universiteiten standaard uitstel aan voor hun studenten (artikel 35 f);
- Bij werk in het buitenland (artikel 35 g);
- Bij slechte gezondheid (met doktersverklaring).⁷⁸

Men kan ook uitstel van dienstplicht aanvragen vanwege het feit dat men vastzit in detentie.

In de regel wordt uitstel aangevraagd voor één jaar, dat op vertoon van de juiste documenten met een jaar kan worden verlengd.⁷⁹

De Turkse Wet op de Militaire Dienst staat toe dat voor militaire dienst oproepbare studenten eerst hun universitaire opleiding (tot het jaar waarin men dertig wordt) of postdoctorale opleiding en onderzoek (tot het jaar waarin men 36 wordt) mogen afmaken.⁸⁰

Afhankelijk van de situatie moet de persoon die uitstel aanvraagt bewijsmateriaal aanleveren bij het militaire districtsregistratiekantoor dat de uitstelaanvraag beoordeelt. Dit gaat bijvoorbeeld om medische rapporten, documenten van de onderwijsinstelling, of een document dat de redenen voor detentie uiteenzet. Deze documenten vormen de basis voor het goedkeuren dan wel afwijzen van de uitstelaanvraag.⁸¹

Turken in het buitenland die om medische redenen niet kunnen deelnemen aan de dienstplicht, moeten een medisch onderzoek laten doen bij een ziekenhuis dat wordt erkend door het Turkse consulaat of de ambassade. Het door een consulaat of ambassade goedgekeurde rapport van de medische evaluatie wordt gedeeld met het ministerie voor Nationale Defensie, dat over de individuele gevallen besluit. In het geval van bezwaar tegen deze beslissing, kan een volgend medisch onderzoek worden uitgevoerd in een militair ziekenhuis in het betreffende land.⁸²

Personen die uitstel van de dienstplicht hebben gekregen, ontvangen van het militaire registratiekantoor hierover een schriftelijke verklaring.⁸³

4.2 Vrijstelling

⁷⁸ Ministerie van Buitenlandse Zaken. *Algemeen ambtsbericht Turkije*. 28 juli 2013. Pagina 46.

⁷⁹ Vertrouwelijke bron. Pagina 4. 7 maart 2019. Voor niet-volledige afkeuring geldt vanwege de fysieke gesteldheid, dat de persoon iedere twee jaar follow-up checks moeten laten uitvoeren tijdens de periode dat hij dienstplichtig is, om te verzekeren dat hij nog altijd ongeschikt is om op te komen.

⁸⁰ Vertrouwelijke bron. Pagina 2. 7 maart 2019; Permanent Mission of the Republic of Turkey to the OSCE. *Questionnaire on the code of conduct on politico-military aspects of security*. Pagina 14. <https://www.osce.org/forum-for-security-cooperation/333126?download=true>

⁸¹ Vertrouwelijke bron. Pagina 4 en 5. 7 maart 2019

⁸² Vertrouwelijke bron. Pagina 5. 7 maart 2019

⁸³ Vertrouwelijke bron. Pagina 5. 7 maart 2019

De Wet op de Militaire Dienst zet uiteen dat personen die fysiek of mentaal niet geschikt zijn voor militaire dienst een vrijstelling kunnen krijgen van de dienstplicht. Om deze vrijstelling te krijgen moet men een medisch rapport overleggen dat is opgesteld door een hiervoor door de Turkse overheid aangewezen ziekenhuis. In het geval van niet-volledige afkeuring vanwege de fysieke gesteldheid, zal de persoon iedere twee jaar hernieuwde controles moeten laten uitvoeren tijdens de periode dat hij dienstplichtig is, om te verzekeren dat hij nog altijd ongeschikt is om op te komen.⁸⁴

Dienstplichtige broers van dienstplichtigen die zijn gesneuveld in de strijd krijgen automatisch een vrijstelling van de dienstplicht.⁸⁵ Datzelfde geldt voor broers en zonen van dienstplichtigen die sneuvelen door een terroristische aanval tijdens hun militaire dienst. Recent is een vergelijkbare vrijstelling ingevoerd voor de kinderen en broers van dienstplichtigen die sneuvelen tijdens de couppoging.⁸⁶

Turkse staatsburgers die hun staatsburgerschap hebben verkregen via naturalisatie en die hun militaire dienst in hun land van herkomst hebben vervuld, kunnen op aanvraag vrijstelling krijgen van de Turkse dienstplicht.⁸⁷

Voorts geeft het EASO in haar rapport *Country Focus: Turkey* aan dat het mogelijk is om vrijstelling te krijgen van de dienstplicht door te melden dat men homoseksueel is. Deze vrijstelling berust niet op een wettelijke bepaling, maar op het feit dat "openly gay men are not believed to be welcome in the army".⁸⁸ De *LGBTI Equal Rights Association for Western Balkans and Turkey* wijst in dit verband op artikel 17 van de bijlage bij de *Turkish Army Forces Health Capability Regulations* nummer 19291 van 24 januari 1986. Daarin staat vermeld dat homoseksualiteit een psychische stoornis is. Op grond hiervan, aldus deze ngo, worden homoseksuele en transgender personen niet toegelaten tot het leger.⁸⁹ Volgens AI-Monitor werd de regelgeving in 2013 aangepast waarbij homoseksualiteit niet meer werd gedefinieerd als een psychoseksuele stoornis maar als een seksuele identiteit.⁹⁰ De *LGBTI Equal Rights Association for Western Balkans and Turkey* stelt dat ondanks de aanpassing van het wetsartikel 17, dit artikel in de praktijk nog altijd wordt toegepast in de geest van de verwoording uit 24 januari 1986.⁹¹ In februari 2018 ging het constitutionele gerechtshof van Turkije bij meerderheid akkoord dat leden

⁸⁴ Wet op de Militaire Dienst. Art. 10 en verder; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 13. Betreft informatie overgenomen uit een landeninformatierapport over Turkije van het Australian Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT) uit september 2016 ; Permanent Mission of the republic of Turkey to the OSCE. *Questionnaire on the code of conduct on politico-military aspects of security*. Pagina 14. Immigration and Refugee Board of Canada. *Turkey: Military service, both compulsory and voluntary, including requirements, length, alternatives and exemptions; consequences of draft evasion and conscientious objection (2011-May 2014)* 4 juni 2014. Paragraaf 2.1. exceptions to military service.

⁸⁵ State of Emergency Decree 696, 20 november 2017 (Wet op de Militaire Dienst, artikel 10).

⁸⁶ Vertrouwelijke bron. 24 april 2019; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. Pagina 14. September 2018. VK verwijst naar een rapport van de Raad van Europa van december 2016 waarin gerefereerd wordt aan *Statutory Decree number 678* van 23 november 2016. '... the exemption from mandatory military service of the children and brothers of those "who had lost their lives trying to prevent the coup attempt by the Fethullahist Terrorist Organisation (FETÖ) and subsequent actions" '.

⁸⁷ Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 13; Permanent Mission of the republic of Turkey to the OSCE. *Questionnaire on the code of conduct on politico-military aspects of security*. Pagina 14.

⁸⁸ EASO, *Country Focus: Turkey*. Pagina 37. EASO voegt hier aan toe: "In 2013, the army introduced a new category to the pre-draft exams, the 'sexual identity and behavioral disorders', which replaced the long-criticised definitions of 'unnatural' or 'mental illness'. [...] In November 2015 the army amended the medical examination pre-draft rules, and the former humiliating practices were abolished, namely naked physical exams or rendering explicit photographs. According to the BBC, a 'don't ask don't tell' policy exists in the Turkish Army and it is possible to serve if the sexual identity is kept a secret". https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/EASOCOI_Turkey_Nov2016.pdf ; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 16.

⁸⁹ *LGBTI Equal Rights Association for Western Balkans and Turkey*. Geraadpleegd 21 maart 2019.

⁹⁰ AI-Monitor. *Gays seeking military exemption in Turkey no longer need to provide visual proof of their homosexuality*. 17 november 2015. In dat amendement wordt ook gerefereerd aan mannen wier seksuele manieren en gedrag aanpassings- en functionaliteitsproblemen veroorzaken of verwacht worden te veroorzaken in een militaire omgeving.

⁹¹ Website *LGBTI Equal Rights Association for Western Balkans and Turkey*. Geraadpleegd 21 maart 2019.

van de Turkse strijdkrachten uit het leger ontslagen mogen worden vanwege 'onnatuurlijke intimiteit'.⁹²

Tot november 2015 moesten homoseksuele mannen die ontheffing vroegen van hun dienstplicht, bewijzen leveren met foto's en een anaal onderzoek ondergaan. Sindsdien volstaat dat betrokkene verklaart dat hij homoseksueel is. De verklaring door betrokkene over zijn gaardheid werd opgetekend in het medisch rapport en vormde de basis voor het besluit tot ongeschiktheid en daarmee vrijstelling van militaire dienst.⁹³

In januari 2018 maakten enkele bronnen melding van een tijdelijke uitzondering op de militaire dienstplicht voor mannelijke rechters en officieren van justitie tot 35 jaar. Deze tijdelijke uitzonderingsregeling zou bedoeld zijn om sneller de vele vacatures in de rechtspraak op te kunnen vullen, die het resultaat waren van de massaontslagen van vermeende leden van het Gülen-netwerk in de nasleep van de coup poging. Er werden in de periode volgend op de coup poging rond de 4.500 rechters en officieren van justitie ontslagen. Op moment van schrijven is niet duidelijk of en in hoeverre deze regeling nog steeds wordt toegepast.⁹⁴

Afkoop

Turkije kent een afkoopregeling voor militaire dienst. De voorlaatste wet op de afkoopregeling van militaire dienstplicht⁹⁵ werd aangenomen op 27 juli 2018.⁹⁶ Deze afkoopregeling bood Turkse onderdanen die zijn geboren voor 1 januari 1994 en in bezit zijn van een universitair diploma de mogelijkheid om hun dienstplicht af te kopen voor de som van 15.000 TL, ofwel EUR 2.453 (koers begin maart 2019). Na afkoop resteert een militaire training van 21 dagen.⁹⁷ Turkse dienstplichtigen konden zich tot 3 november 2018 melden om in aanmerking te komen voor deze afkoopregeling. Begin september 2018 meldde het Turkse persbureau Anadolu dat al 450.000 mannen zich gemeld hadden voor deze afkoopregeling met verkorte dienstplicht.⁹⁸

Op 25 juni 2019 ging het Turkse parlement akkoord met het voorstel van de regering tot een aanpassing van de wet op de militaire dienst. De wet werd gepubliceerd in de Staatscourant van 26 juni 2019. De dienstplicht wordt teruggebracht van twaalf maanden naar zes maanden voor soldaten en onderofficieren. Reserveofficieren blijven twaalf maanden in dienst. Alle Turkse dienstplichtigen verblijvend in Turkije dienen een militaire basistraining van één maand te volgen. Na die maand kan een dienstplichtige een ontheffing krijgen voor de resterende dienstplicht door betaling van TL 31.000 (USD 5.380). Na zes maanden militaire dienst kan een dienstplichtige, indien geschikt bevonden, nog zes maanden in betaalde militaire dienst gaan voor een salaris van TL 2.000 (USD 347) per maand. Soldaten die die zes maanden betaalde militaire dienst in het

⁹²Ahvalnews. *Turkish court upholds ruling to dismiss gays from the army*. 26 februari 2018. Geraadpleegd 21 maart 2019; LGTBI news Turkey. *Constitutional court deputy chair's final remarks on the verdict of a gay soldier: "it is neither the state's business nor anyone else's"*. 26 april 2018. Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 15

⁹³Al-Monitor. *Gays seeking military exemption in Turkey no longer need to provide visual proof of their homosexuality*. 17 november 2015; Pink news. *Turkey relaxes rules for anal exams for gay men in military service*. 20 november 2015 <https://www.pinknews.co.uk/2015/11/20/turkey-relaxes-rules-for-anal-exams-for-gay-men-in-military-service/>; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 15; vertrouwelijke bron. 28 juni 2019.

⁹⁴Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. Pagina 14. September 2018. Home office refereert aan berichten in de Hürriyet Daily News en het dagblad Habertürk uit januari 2018. Vertrouwelijke bron. Pagina 3. 07-03-2019; Hürriyet Daily News. *Turkish judges, prosecutors exempt from military service until age of 35 in bid to fill vacancies after dismissals*. 11 januari 2018. <http://www.hurriyetaidailynews.com/turkish-judges-prosecutors-exempt-from-military-service-until-age-of-35-in-bid-to-fill-vacancies-after-dismissals-125585>

⁹⁵<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/08/20180803-20.htm>.

⁹⁶Hürriyet Daily News. *Turkey's parliament ratifies paid military service law*. 26 juli 2018. <http://www.hurriyetaidailynews.com/turkeys-parliament-ratifies-paid-military-service-law-135012>

⁹⁷Vertrouwelijke bron. Pagina 4. 7 maart 2019; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 16.

⁹⁸Ahvalnews. *Nearly half a million Turkish apply for paid military service*. 3 september 2018; Ahvalnews. *Hundreds of Turkish men line up in Ankara to apply for military service exemption*. 31 oktober 2018.

zuidoosten of oosten vervullen zoals in Gaziantep, Şirnak en Hakkani ontvangen een extra bedrag van 1.000 TL per maand. Bovengenoemde bedragen in TL kunnen halfjaarlijks worden aangepast in verband met inflatie. Dienstplichtigen verblijvend in het buitenland hoeven na afkoop van hun dienstplicht, geen militaire training van een maand te volgen. Wel dienen zij voorafgaand aan de afkoop van de militaire dienst een online cursus te volgen van het Turkse ministerie voor Nationale Defensie.⁹⁹

Voor zover bekend worden alle uitstel-, vrijstellings- of afkoopregelingen in de praktijk toegepast.¹⁰⁰

4.3 Gewetensbezwaren en vervangende dienstplicht

Turkije is het enige land van de Raad van Europa dat het recht op gewetensbezwaren voor dienstplichtigen niet erkent. Er is geen mogelijkheid binnen de Turkse wetgeving tot ontheffing van militaire dienstplicht wegens gewetensbezwaren, waaronder bezwaren vanwege religieuze redenen.¹⁰¹ Dienstweigeren (ongeacht of het op grond van gewetensbezwaren is of niet) is in Turkije een misdrijf en wordt bestraft (zie paragraaf 5.1).¹⁰² Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft bij verschillende gelegenheden aangegeven dat het juridische stelsel in Turkije niet voldoet in situaties waarin mensen om gewetensbezwaren geen militaire dienst willen vervullen. Turkije kent geen vervangende dienstplicht.¹⁰³

Volgens een vertrouwelijke bron is er slechts één rechtszaak bekend waarin een Turkse rechter gewetensbezwaren erkende en daarmee internationale wetgeving, conform de grondwet, boven nationale wetgeving stelde. Het betrof de gewetensbezwaren van een jehova's getuige wegens diens religieuze overtuiging. In daaropvolgende zaken werden gewetensbezwaren van jehova's getuigen echter niet erkend. Ook deed een militaire rechtbank een uitspraak dat soennitische moslims geen grond hebben om gewetensbezwaren aan te voeren om vrijstelling van dienstplicht te krijgen, op basis van advies door het Directoraat voor Religieuze aangelegenheden dat de islam het begrip gewetensbezwaren niet kent.¹⁰⁴ De *European association of jehova's christian witnesses* (EVJ) rapporteerde aan de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) dat in augustus 2017 er in Turkije 68 jehova's getuigen waren die wegens hun gewetensbezwaren tegen militaire dienst geconfronteerd werden met strafvervolging. Deze religieus gemotiveerde dienstweigeraars bleven oproepen voor dienstplicht krijgen, kregen herhaaldelijk boetes opgelegd en werden bedreigd met detentie. De EVJ meldde in haar rapport ook dat sommige lokale gerechtshoven van beroep de eerder opgelegde administratieve geldboetes aan gewetensbezwaarden introkken, waarbij gerefereerd werd aan petitie van gewetensbezwaarden en aan besluiten van

⁹⁹ Hürriyet Daily News. *New military service law approved*. 25 juni 2019; Jane's defense weekly. *Turkey reduces length of conscription*. 28 juni 2019; Vertrouwelijke bron. 3 juli 2019.

¹⁰⁰ Vertrouwelijke bron. Pagina 4. 7 maart 2019.

¹⁰¹ Permanent Mission of the republic of Turkey to the OSCE. *Questionnaire on the code of conduct on politico-military aspects of security*. Pagina 13. <https://www.osce.org/forum-for-security-cooperation/333126?download=true>; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 17. Betreft informatie overgenomen uit een landeninformatierapport over Turkije van het Australian Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT) van 5 september 2016; European Commission. Commission staff working document. *Turkey 2018 report*. SWD (2018) 17 april 2018. Pagina 34.

¹⁰² Civil Rights Defenders. *A state in emergency. When exceptions become the new norm*. Maart 2018. Pagina 10.

¹⁰³ European Bureau for Conscientious Objection (EBCO). *Annual report conscientious objection in Europe*. Januari 2018. Pagina 2 *Fact sheet Conscientious Objection*. Oktober 2017. Het European Court of Human Rights. (ECHR) heeft verschillende uitspraken gedaan in Turkse gewetensbezwaardenzaken onder andere Ülke (2006) in verband met pacifistische overtuiging en Ercep (2011) in verband met diens geloof als jehova's getuige.

¹⁰⁴ Vertrouwelijke bron. Pagina 7 en 8. 7 maart 2019. De bron verwijst naar *Malatya Military Court verdict re. Muhammed Serdar Delice, 2012/40*, 24 februari 2012, en: [http://www.hurriyetdailynews.com/echr-fines-turkey-for-jehovahs-witnesses-forced-to-do-military-service-67330;](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144352;http://www.hurriyetdailynews.com/echr-fines-turkey-for-jehovahs-witnesses-forced-to-do-military-service-67330;) Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 17. Betreft informatie overgenomen uit een landeninformatierapport over Turkije van het Australian Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT) van 5 september 2016.

internationale rechtbanken. Sinds 1 december 2016 annuleerden rechtbanken van beroep vijf geldboetes opgelegd aan vier individuen.¹⁰⁵

Het *European Bureau for Conscientious Objection* (EBCO) meldde in haar jaarrapport over 2017 en 2018 dat gewetensbezwaarden niet meer worden gedetineerd wegens hun weigering om militaire dienstplicht te vervullen. Betrokkenen krijgen in eerste aanleg een geldboete opgelegd. Echter zolang betrokkenen militaire dienst weigeren kunnen nieuwe boetes worden opgelegd en blijft de wet de mogelijkheid bieden aan de rechter om gevangenisstraf op te leggen. Gewetensbezwaarden bleven volgens EBCO in bezwaar gaan tegen de opgelegde straffen en stuurden petitie's naar het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EVRM) in een poging af te dwingen dat de jurisprudentie van het EVRM boven de nationale wetgeving gaat. Vooralst gingen lokale rechters hier volgens EBCO niet in mee.¹⁰⁶

EBCO gaf in haar jaarrapport over 2017 aan dat de openbaar aanklager in Bilecik van de gelijknamige provincie de rechtszaak tegen Osman Murat Ülke, een gewetensbezwaarde vanwege pacifistische overtuiging, heropende en hem sommeerde naar de politie in Izmir te komen om een verklaring af te leggen. Ülke was twee decennia eerder voor het eerst veroordeeld wegens zijn dienstweigering. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens deed in 2006 een uitspraak die betrokkene in het gelijk stelde en Turkije opriep om het recht op gewetensbezwaren tegen militaire dienst te respecteren.¹⁰⁷ De internationale ngo War Resisters' International (WRI) gaf in een bericht van oktober 2018 aan dat een onderzoek tegen milieuactivist en gewetensbezwaarde Sergen Socu werd geopend door de Turkse autoriteiten. WRI meldde ook dat onderzoek tegen personen die opkomen voor gewetensbezwaarden, -zoals Mervin Arkun, de covoorzitter van de Conscientious Objection Association- steeds opnieuw wordt opgestart. Beide personen werden beschuldigd van terroristische propaganda.¹⁰⁸

Personen die zich inzetten voor de belangen van gewetensbezwaarden lopen het risico op strafvervolging op basis van artikel 318 van het wetboek van Strafrecht.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Statement of the European association of jehova's christian witnesses. Turkey: religious freedom concerns. OSCE Human dimension implementation meeting. Warschau. 11-12 september 2017. HDIM.NGO/0127/2017. 13 september 2017. <https://www.osce.org/odihr/341001?download=true>

¹⁰⁶ European Bureau for Conscientious Objection. *Annual report conscientious objection in Europe 2018*. Mei 2019. Pagina 14; European Bureau for Conscientious Objection. *Annual report conscientious objection in Europe 2017*. 10 december 2017. Pagina 32 en 33; Vertrouwelijke bron. 24 april 2019. Het is een grijs gebied. In de Wet op de Militaire Dienst is ontwijking van de dienstplicht gedecriminaliseerd. Maar volgens het Turkse Wetboek van Militair Strafrecht (artikel 63) is dit strafbaar.

¹⁰⁷ European Bureau for Conscientious Objection. *Annual report conscientious objection in Europe 2017*. 10 december 2017. Pagina 2 en 34. Betreft een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak Ülke versus Turkije van 24 januari 2006.

¹⁰⁸ War Resisters' International. *Silent / invisible Resistance to Turkish Military*. 10 oktober 2018.

¹⁰⁹ European Bureau for Conscientious Objection. *Annual report conscientious objection in Europe 2018*. Mei 2019. Pagina 15. In juni 2018 startten de Turkse autoriteiten een onderzoek naar Merve Arkun, co-voorzitter van de VR-DER, de Turkish Conscientious Objection Association; Immigration and Refugee Board of Canada. *Turkey: Military service, both compulsory and voluntary, including requirements, length, alternatives and exemptions; consequences of draft evasion and conscientious objection (2011-May 2014)* 4 juni 2014. Paragraaf 5.1. conscientious objection; Kedistan. Turkey. *Being a conscientious objector under the state of emergency*. 8 augustus 2017. <http://www.kedistan.net/2017/10/08/turkey-being-a-conscientious-objector/>. Interview met schrijver en journalist Ercan Jan Aktaş, een dienstweigeraar verblijvend in Frankrijk; European Bureau for Conscientious Objection. *Annual report conscientious objection in Europe 2017*. 10 december 2017. Pagina 32,33 en 35; vertrouwelijke bron. 31 mei 2019. Artikel 318 geeft het volgende aan: (1) Any person who encourages, or uses repetition which would cause the persons to desert or have the effect of discouraging people from performing military service, shall be sentenced to a penalty of imprisonment for a term of six months to two years. (2) Where the act is committed through the press or broadcasting, the penalty shall be increased by one half.

5 Onttrekking aan de dienstplicht (asker kaçakçılığı)

In de Wet op de Militaire Dienst wordt onderscheid gemaakt tussen drie soorten onttrekking aan dienstplicht: onttrekking aan de registratie /keuring (*yoklama kaçakçılığı*), onttrekking aan de opkomst (*bakaya*), en desertie (*firar*).¹¹⁰

5.1 Strafmaat

Onttrekking aan de registratie/keuring en aan de opkomst wordt beschouwd als dienstplichtweigeren en is wettelijk strafbaar. In de praktijk leggen de Turkse autoriteiten vaak een lichtere straf op dan de zwaarst mogelijke maatregel van gevangenisstraf.¹¹¹ Verschillende bronnen geven aan, waaronder het *European Bureau for Conscientious Objection (EBCO)*, dat tegenwoordig in Turkije dienstweigeraars niet gedetineerd worden wegens hun weigering om militaire dienstplicht te vervullen. In plaats hiervan wordt een boete opgelegd. Zolang sprake blijft van dienstweigeren lopen betrokkenen de kans opnieuw een boete opgelegd te krijgen en wettelijk gezien blijft er de mogelijkheid om een gevangenisstraf opgelegd te krijgen.¹¹²

In het Turkse Wetboek van Militair Strafrecht (artikel 63) wordt het systeem van straffen voor dienstplichtweigeren uiteengezet.¹¹³

Indien een dienstplichtige zich nog altijd niet heeft geregistreerd en/of laten keuren voor de opkomstdatum van degenen die in hetzelfde jaar zijn opgeroepen, is sprake van een delict. Het artikel voorziet in de volgende straffen:

¹¹⁰ Overzicht van de boetes gebaseerd op Wet op de Militaire Dienst, art 89. Inflatie wordt doorberekend in de boetes; de originele boete voor onttrekking maar melding hiervan binnen 0-4 maanden is bijvoorbeeld oorspronkelijk 250 Turkse Lira.

¹¹¹ Dit is in lijn met het amendement van de Wet op de Militaire Dienst, art. 89 uit 2012. Na deze wijziging werd dienstplichtweigeren teruggeschroefd van een strafrechtelijk vervolgbare misdaad naar een licht misdrijf.

¹¹² European Bureau for Conscientious Objection (EBCO). *Annual report conscientious objection in Europe*. Januari 2018. Pagina 2 en 33; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 17 en 18; USSD IRF rapport 2017. 29 mei 2018. In dit rapport wordt gerefereerd aan de situatie van Jehova's getuigen die veelvuldig opgeroepen worden voor militaire dienst, herhaaldelijk boetes opgelegd krijgen en bedreigd worden met gevangenisstraf; vertrouwelijke bron. 28 juni 2019.

¹¹³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1632.pdf>; *Turkey: Law of 1930 on Absentee Conscripts, Draft Evaders, Persons Unregistered [For Military Service], and Deserters*, 22 May 1930. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b4d01c.html>; Op 5 juni 2019 was Turkse Lira 296 gelijk aan Euro 45,50. https://www.wisselkoers.nl/turkse_lira

Voor hen die zichzelf melden

- Binnen zeven dagen: maximaal een maand gevangenisstraf;
- Na zeven dagen, maar binnen drie maanden: tussen drie maanden en een jaar gevangenisstraf;
- Na drie maanden: tussen vier maanden en twee jaar gevangenisstraf.

Voor hen die worden aangehouden

- Binnen zeven dagen: maximaal drie maanden gevangenisstraf;
- Na zeven dagen, maar binnen drie maanden: tussen vier maanden en anderhalf jaar gevangenisstraf;
- Na drie maanden: tussen zes maanden en drie jaar gevangenisstraf.¹¹⁴

Periode	Na eigen melding	Na aanhouding
0-4 mnd	296 TL	1.187 TL
4 mnd-1 jr	593 TL	2.376 TL
1-2 jr	890 TL	3.564 TL
2-3 jr	2.079 TL	5.943 TL
3-4 jr	3.268 TL	8.320 TL
4-5 jr	4.456 TL	10.696 TL
5-6 jr	5.645 TL	13.073 TL
6-7 jr	6.833 TL	15.450 TL
7-8 jr	8.022 TL	17.829 TL
8-9 jr	9.211 TL	20.206 TL
9-10 jr	10.399 TL	22.583 TL
10-11 jr	11.588 TL	24.960 TL
11-12 jr	12.776 TL	27.337 TL
12-13 jr	13.965 TL	29.715 TL
13-14 jr	15.154 TL	32.092 TL
14-15 jr	16.342 TL	34.469 TL

Artikel 50 en 51 van het Turkse Wetboek van Militair Strafrecht geven aan dat de rechter gevangenisstraffen onder één jaar mag omzetten in een boete. Daarnaast mogen gevangenisstraffen onder de twee jaar door een rechter voorwaardelijk worden opgeschort. In de tabel staan de geldboetes die de rechter kan opleggen, afhankelijk van de periode die verstreken is sinds iemand zich had moeten melden voor het vervullen van de militaire dienst en of hij dat uit eigener beweging dan wel na aanhouding deed.¹¹⁵

Bij desertie (*fırar*) gelden de volgende regels. Deze regels zijn hetzelfde voor alle militairen, zowel voor dienstplichtigen als beroepsmilitairen.

Militairen die langer dan zes dagen zonder toestemming wegblijven uit hun eenheid, of zij die na het verlof (ook bij verlof op medische gronden) langer dan zes dagen wegblijven zonder geldige reden, kunnen worden gestraft met een gevangenisstraf van ten minste één jaar en ten hoogste drie jaar.

Voor personen die bij hun desertie zonder toestemming wapens, munitie, transportmiddelen, dieren of militair materiaal ontvreemden, personen die recidiveren of in geval van mobilisatie wordt de termijn waarin men zich ongestraft kan melden met de helft bekort tot drie dagen.

Voor naar het buitenland gevluchte deserteurs geldt een andere strafmaat. Militairen die zonder toestemming de grenzen van het vaderland overschrijden en zich niet binnen drie dagen weer bij hun eenheid melden, kunnen worden gestraft met een gevangenisstraf van drie tot vijf jaar.

Wanneer iemand bij zijn desertie en vlucht naar het buitenland zonder toestemming wapens, munitie, transportmiddelen, dieren of militair materiaal heeft meegenomen, wanneer iemand recidiveert of in tijden van mobilisatie deserteert wordt een gevangenisstraf tussen de vijf en tien jaar opgelegd.

¹¹⁴ Vertrouwelijke bron. Pagina 5; Üçpınar, Hülya. *The Criminality of Conscientious Objection in Turkey and Its Consequences*. Hoofdstuk uit: "Conscientious Objection: Resisting Militarized Society", Zed Books, 2009. Pagina 324-325. http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/201/201010/20101025_3-2criminality_en.pdf

¹¹⁵ Vertrouwelijk bron. 21 januari 2019.

Wanneer een officier of een beroepsmilitair, dit wil zeggen een militair met een vast dienstverband, bovengenoemde strafbare feiten heeft begaan, wordt de maximale straf gegeven.¹¹⁶

De aanklacht door de Turkse autoriteiten tegen militairen die gedeserteerd zijn en in verband kunnen worden gebracht met de poging tot staatsgreep, zal in principe zwaarder zijn dan enkel en alleen desertie zoals lidmaatschap van een terroristische organisatie of betrokkenheid bij een poging om de regering om ver te werpen (zie paragraaf 5.2).¹¹⁷

Van belang is dat artikel 89 van de Wet op de Militaire Dienst in 2014 werd geamendeerd. Na deze wijziging werd de bestraffing voor dienstweigering teruggebracht tot een geldboete. Dezerzijds zijn geen recente voorbeelden bekend van strafrechtelijke vervolging van een dienstweigeraar.¹¹⁸

5.2 Opsporing, berechtiging en ten uitvoerlegging bij strafvervolging

De Turkse autoriteiten hebben over het algemeen de beschikking over de persoonsgegevens (in ieder geval naam en adres) van de dienstplichtigen. Hierdoor kunnen de gegevens van de personen die zich onttrekken aan de dienstplicht (*yoklama kaçakçılığı* en *bakaya*) worden geregistreerd in het nationale informatiesysteem van de politie.¹¹⁹ Eenmaal in dit systeem is de kans groter dat aan het licht komt - bij een aanhouding, arrestatie, een paspoortaanvraag, een hotelreservering of aan de grens - dat men zich onttrekt aan de dienstplicht of is gedeserteerd.¹²⁰ Indien iemand bij een controle door de politie of gendarmerie wordt aangehouden waarbij deze constateert dat de persoon dienstplichtig is, krijgt hij een door hem te ondertekenen verklaring mee waarin staat dat hij vijftien dagen de tijd heeft zich te melden bij het militaire registratiekantoor.¹²¹

Ook worden de persoonsgegevens (naam en adresgegevens) via de provinciale overheid doorgestuurd aan politie en/of gendarmerie die personen die zich onttrekken aan de dienstplicht vervolgens proberen op te sporen. Tegelijkertijd stuurt het leger een officiële brief naar het adres van de betrokkene, waarin hij wordt geïnformeerd dat hij vanaf dat moment bekend staat als dienstplichtontduiker, en wordt opgeroepen zich te melden bij het militaire registratiekantoor. Na eventuele betaling van een boete moet men nog steeds de dienstplicht vervullen.¹²² Deze brief kan ook naar de werkgever worden gestuurd indien het een legaal werkverband betreft dat geregistreerd staat bij de sociale verzekering.¹²³ Van belang is dat artikel 89 van de Wet op de Militaire Dienst in 2014 werd geamendeerd. Na deze wijziging werd de bestraffing voor dienstweigering teruggebracht tot een geldboete. Dezerzijds zijn geen recente voorbeelden bekend van strafrechtelijke vervolging van een dienstweigeraar.¹²⁴

¹¹⁶ Vertrouwelijke bron. Pagina 6; Wetboek van Militair Strafrecht, artikel 63 – 66; Üçpınar, Hülya. *The Criminality of Conscientious Objection in Turkey and Its Consequences*. Hoofdstuk uit: "Conscientious Objection: Resisting Militarized Society", Zed Books, 2009. Pagina 324-325.

¹¹⁷ Vertrouwelijke bron. 24 april 2019. Hürriyet Daily News. *Greece frees eight Turkish soldiers accused of coup links*. 5 juni 2018. <http://www.hurriyetaidailynews.com/greece-frees-eight-turkish-soldiers-accused-of-coup-links-132808>.

¹¹⁸ Wet op de Militaire Dienst (wet 1111) artikel 89: *Değişik ikinci fıkra: 11/2/2014, 6519/6 md*. De vertaling luidt: *Amended second sub-article, dated 11/2/2014. Article 6519/6 is the number of the article that amends the original article*.

¹¹⁹ Vertrouwelijke bron. Pagina 7. 7 maart 2019; *Genel Bilgi Toplama Sistemi*.

¹²⁰ Vertrouwelijke bron. Pagina 7. 7 maart 2019; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 9 en 23.

¹²¹ Vertrouwelijke bron. 28 juni 2019.

¹²² Vertrouwelijke bron. Pagina 7. 7 maart 2019.

¹²³ Vertrouwelijke bron. 28 juni 2019.

¹²⁴ Wet op de Militaire Dienst (wet 1111) artikel 89: *Değişik ikinci fıkra: 11/2/2014, 6519/6 md*. De vertaling luidt: *Amended second sub-article, dated 11/2/2014. Article 6519/6 is the number of the article that amends the original article*.

Er zijn gevallen bekend waarbij de politie of gendarmerie een persoon die zich onttrokken heeft aan de dienstplicht, escorteerde naar het militaire registratiekantoor na zijn aanhouding. Er zijn geen gevallen bekend waarbij een persoon die de dienstplicht ontduikt na aanhouding direct werd ingelijfd en naar een kazerne werd overgebracht.¹²⁵

Voor zover bekend zijn de straffen voor Koerdische Turken die zich onttrekken aan de dienstplicht of deserteren hetzelfde als genoemd onder paragraaf 5.1, met daarbij de geplaatste kanttekening dat dienstweigering sinds 2014 in principe wordt bestraft met een geldboete.

Er zijn geen gevallen bekend waarin dienstweigering of desertie harder werd bestraft vanwege ras, religie, nationaliteit, lidmaatschap van een bepaalde sociale groep of politieke overtuiging.¹²⁶ Wel zijn er gevallen bekend van discriminatie van dienstplichtigen in actieve dienst, bijvoorbeeld vanwege hun etnische achtergrond (zie paragraaf 3.1) of seksuele voorkeuren (zie paragraaf 4.2).¹²⁷

Zoals hiervoor geschetst vinden standaard de volgende handelingen plaats bij dienstweigering of desertie: registratie van de persoonsgegevens van ontduikers en deserteurs in de database van de politie, een brief aan de betrokkene om zich alsnog te melden bij het militaire registratiekantoor en in principe minstens één controle aan het bij de autoriteiten bekende woonadres van de persoon in kwestie. Er is geen informatie voorhanden over de overwegingen van de kant van de autoriteiten om het opsporings- en vervolgingsbeleid al dan niet actief te blijven doorzetten. Wel kan uit het hoge aantal dienstplichtontduikers en deserteurs (precieze en/of officiële cijfers zijn niet beschikbaar¹²⁸) worden afgeleid dat de politie en gendarmerie waarschijnlijk capaciteit tekort komen om constant actief onderzoek te doen naar iedere individuele deserteur en dienstplichtontduiker. Bovendien werd in de nasleep van de coup poging inzet van veiligheidsdiensten op veel andere fronten gevraagd, bijvoorbeeld bij het onderzoeken, opsporen en vervolgen van personen die bij de mislukte staatsgreep betrokken zouden zijn.¹²⁹

Strafvervolging wegens de poging tot staatsgreep

Militairen, onder wie deserteurs, die beschuldigd werden van betrokkenheid bij de mislukte staatsgreep van 2016, kregen deels zware straffen opgelegd. Deze personen werden onder meer vervolgd voor lidmaatschap van een terroristische organisatie alsmede van poging tot ondermijning en omverwerpen van de rechtsorde. In de nasleep van de mislukte staatsgreep vonden een groot aantal vaak grootschalige rechtszaken plaats tegen personen, onder wie militairen, beschuldigd van betrokkenheid bij de mislukte staatsgreep. Die militairen betroffen hoge militaire commandanten en leden van speciale eenheden, maar ook militairen in lagere rangen uit militaire bases en eenheden betrokken bij de confrontaties in heel Turkije gedurende de poging tot staatsgreep. De openbare aanklagers eisten de zwaarst mogelijke straffen tegen een aantal van de hogere militairen, namelijk levenslange opsluiting zonder perspectief op vervroegde invrijheidstelling.¹³⁰ Rechtbanken legden zware straffen op aan een deel van de militairen die beschuldigd waren van betrokkenheid bij de coup poging. Onderstaand volgen ter illustratie enkele van de gerechtelijke uitspraken.

¹²⁵ Vertrouwelijke bron. Pagina 7; Vertrouwelijke bron. 28 juni 2019.

¹²⁶ Vertrouwelijke bron. Pagina 7. 7 maart 2019; Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 10.

¹²⁷ EASO, *Country of Origin Information Report*, Pagina 37.

¹²⁸ Verenigd Koninkrijk. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018. Pagina 24; Hürriyet Daily News. Turkish government submits paid military exemption bill. 17 juli 2018. "Over 400,000 people who have deserted their military service and over 2.5 million youth who have deferred their military service in Turkey have been awaiting the regulation".

¹²⁹ Vertrouwelijke bron. Pagina 7. 7 maart 2019; vertrouwelijke bron. 31 mei 2019.

¹³⁰ New York Times. *Turkey's mass trials deepen wounds left by attempted coup*. 21 februari 2019; Daily Sabah. *74 sentenced to life in FETÖ coup attempt trial*. 31 mei 2019. Volgens deze regeringsgezinde krant zijn er sedert de coup poging 289 rechtszaken gestart en waren er tot eind mei 2019 nog 36 rechtszaken niet afgerond.

Het *Stockholm Center for Press Freedom* berichtte in februari 2018 dat het 17de Hoge Strafgerechtshof in Ankara 64 militairen tot levenslange gevangenisstraf veroordeelde, waarvan vier zonder perspectief op vervroegde invrijheidstelling. Honderd andere verdachten werden vrijgesproken. Van de 164 verdachten waren 156 militairen in opleiding en acht hoge officieren. Ze waren beschuldigd van poging tot staatsgreep en poging tot omverwerping van de rechtsorde.¹³¹ De BBC berichtte op 22 mei 2018, op basis van overheidsinformatie, dat een rechtbank in Izmir 104 voormalige militairen tot levenslange detentie zonder perspectief op vervroegde invrijheidsstelling had opgelegd. 21 andere voormalige militairen die gedetineerd waren op basis van een beschuldiging van betrokkenheid bij een poging tot het vermoorden van de president, kregen twintig jaar gevangenisstraf opgelegd. 31 ex-militairen kregen straffen opgelegd variërend tussen de zeven en elf jaar detentie wegens lidmaatschap van een terroristische organisatie.¹³² Een rechtbank in Ankara veroordeelde, aldus de regeringsgezinde *Daily Sabah*, op 8 april 2019 26 voormalige militaire officieren tot levenslange detentie zonder perspectief op vervroegde invrijheidsstelling en drie anderen tot levenslange gevangenisstraf wegens betrokkenheid bij de poging tot staatsgreep van 15 juli 2016. 42 andere personen kregen lagere gevangenisstraffen opgelegd voor misdrijven variërend van poging tot moord tot lidmaatschap van een terroristische organisatie. Vijf aangeklaagden werden in vrijheid gesteld waarbij zij een uitreisverbod kregen opgelegd.¹³³ Op 30 mei 2019, aldus dezelfde krant, veroordeelde het 17de Hoge strafgerechtshof in Ankara 74 voormalige militaire helikopterpiloten en hun commandanten tot levenslange gevangenisstraf. 56 van de aangeklaagde militairen kregen levenslange opsluiting zonder perspectief op vervroegde invrijheidsstelling opgelegd en 18 andere militairen kregen levenslange detentie opgelegd. 54 andere militairen, veelal officieren in opleiding, kregen gevangenisstraffen tussen de zes en achttien jaar. 31 andere aangeklaagde personen werden vrijgesproken. Twee voortvluchtige aangeklaagden zullen worden berecht in een afzonderlijk proces.¹³⁴

¹³¹ Stockholm Center for Press Freedom. *100 acquitted, 64 given life sentences in military academy coup trial in Turkey*. 7 februari 2018. <https://stockholmcf.org/100-acquitted-64-given-life-sentences-in-military-academy-coup-trial-in-turkey/>; Hürriyet Daily news. *100 acquitted, 64 get life sentences in Ankara over Turkey's coup attempt*. 7 februari 2018. <http://www.hurriyetdailynews.com/100-acquitted-64-get-life-sentences-in-ankara-over-turkeys-coup-attempt-126976>

¹³² BBC. *Turkey coup trial: Court to jail 104 ex-military for life*. 22 mei 2018.

¹³³ Daily Sabah. *26 sentenced to life over FETÖ's 2016 coup attempt*. 9 april 2019.

¹³⁴ Daily Sabah. *74 sentenced to life in FETÖ coup attempt trial*. 31 mei 2019.

6 Bijlagen

6.1 Rapporten en publicaties

Brookings. Charles Lister. *The Free Syrian Army: a decentralized insurgent brand*. November 2016.

CIA. *The World Factbook*. Turkey.

Civil Rights Defenders. *A state in emergency. When exceptions become the new norm*. Maart 2018.

Connection E.v. International Support of Conscientious Objectors and Deserters. *Silent/Invisible Resistance to Turkish Military*. 20 augustus 2018.

Council of Europe. European commission for democracy through law (Venice Commission). *Turkey extracts emergency decree laws. Nos KHK/668, 670, 671, 675, 677, 679, 680, 683, 685, 685, 687*. Opinion no.872/2016. CDL-REF (2017)011. 20 februari 2017.

European Commission. Commission staff working document. *Turkey 2018 report*. SWD (2018). 17 april 2018.

EASO. *Country Focus: Turkey*. November 2016.

European Bureau for Conscientious Objection (EBCO). *Annual report conscientious objection in Europe*. 10 december 2017.

European Bureau for Conscientious Objection (EBCO). *Annual report conscientious objection in Europe 2018*. Mei 2019

European Court of Human Rights. *Fact sheet Conscientious Objection*. Oktober 2017.

IHOP. Human Rights Joint Platform. 21 July 2016- 20 March 2018. State of emergency in Turkey. Updated situation report. 17 april 2018.
http://www.ihop.org.tr/wp-content/uploads/2018/04/SoE_17042018.pdf

Immigration and Refugee Board of Canada. *Turkey: Military service, both compulsory and voluntary, including requirements, length, alternatives and exemptions; consequences of draft evasion and conscientious objection (2011-May 2014)*, 4 juni 2014.

Institute for the study of War (ISW). *Turkey escalates against pro-Assad forces to protect Afrin operation*. 30 januari 2018.

Ministerie van Buitenlandse Zaken. *Algemeen ambtsbericht Turkije*. 28 juli 2013.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. *Report on the impact of the state of emergency on human rights in Turkey, including an update on the South-East. January – December 2017*. Maart 2018.

Permanent Mission of the republic of Turkey to the OSCE. *Questionnaire on the code of conduct on politico-military aspects of security*. <https://www.osce.org/forum-for-security-cooperation/333126?download=true>

Stockholm Center for freedom. *100 acquitted, 64 given life sentences in military academy coup trial in Turkey*. 7 februari 2018. <https://stockholmcf.org/100-acquitted-64-given-life-sentences-in-military-academy-coup-trial-in-turkey/>

Verenigd Koninkrijk. Home office. *Country Policy and Information Note. Turkey: Military service*. September 2018.

Üçpınar, Hülya. *The Criminality of Conscientious Objection in Turkey and Its Consequences*. Hoofdstuk uit: "Conscientious Objection: Resisting Militarized Society", Zed Books, 2009.

US Department of State. *International Religious Freedom Report for 2017*.

US Department of State. *Turkey 2018 human rights report*. 20 april 2018.

6.2 Nieuwsberichten

Aljazeera
Almonitor
Ahvalnews
ANFnews
BBC
Daily Sabah
Deutsche Welle
De Telegraaf.
Hürriyet Daily News
Press TV
The New York Times
Volkskrant

6.3 Websites

<https://airwars.org/conflict/turkish-military-in-iraq-and-syria/>
<http://www.judiciaryofturkey.gov.tr/Current-version-of--Constitution-of-the-Republic-of-Turkey--including-latest--amendments>
<http://www.fiep.org/member-forces/turkish-gendarmerie/>
<https://www.globalfirepower.com>
<https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/tu-gendarmerie.htm>
<https://www.huffpost.com>
<http://www.jamesinturkey.com/>
<https://www.lgbti-era.org/content/turkey>
<https://lgbtinewsturkey.com/>
<http://natoassociation.ca>
<https://www.pinknews.co.uk/home/>
<https://www.crisisgroup.org/content/turkeys-pkk-conflict-visual-explainer>
<https://www.wri-irg.org/en>
<https://randevu.nvi.gov.tr/>
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten>
<https://www.hierarchystructure.com/military-hierarchy-of-turkey/>
<https://www.theverge.com/>